

Justitiedepartementet
JuDep dnr Ju2019/02387/Å
103 33 Stockholm

Även per e-post till:
ju.registrator@regeringskansliet.se

Slutbetänkandet Stora brottmål - nya processrättsliga verktyg (SOU 2019:38)

Inledning - ett ökat partsinflytande i brottmål

Syftet med förslagen som lämnas i utredningen, dvs. att effektivisera och modernisera handläggningen av stora brottmål med omfattande bevisning och samtidigt bevara kraven på rättssäkerhet, är mycket bra. Utredningen har på ett omsorgsfullt sätt presenterat övervägandena och förslagen är genomarbetade och välmotiverade. Tingsrätten ställer sig bakom en utveckling där parterna styr brottmålsprocessens sakinhåll och välkomnar det föreslagna förtydligandet av domarrollen under förberedelsen.

Starkare incitament för misstänkta utredningsmedverkan

Tingsrätten ansluter sig i allt väsentligt till de överväganden som har lett fram till förslagen om förundersökningsbegränsning och utfästelsebeslut vid misstänkta utredningsmedverkan. Enligt tingsrätten bör förslagen leda till effektivare utredningar och kortare handläggningstider.

Tingsrätten tillstyrker förslaget om förundersökningsbegränsning som incitament för misstänkta utredningsmedverkan.

När det sedan gäller förslaget om utfästelsebeslut kan konstateras att tillämpningsområdet för förslaget är brett. Frågan är om det är allt för brett. Tingsrätten, som i sammanhanget vill peka på domares självständiga roll, är inte övertygad om att förslagets fördelar överväger nackdelarna. Det bör övervägas ytterligare om förslaget ska avse alla typer av brott och kunna frångås enbart i de särskilda fall som angetts.

Vidare noterar tingsrätten följande. Vid en överläggning, som förväntas ske i ett tidigt skede, kommer underlaget att vara ytterst begränsat. Det kan därför finnas skäl för åklagaren att vara försiktig med att upplysa den misstänkte om vilken påföljd ett utfästelsebeslut kan komma att föranleda. Den misstänkte kan annars

uppfatta åklagarens uppfattning tillsammans med utfästelsebeslutet som ett löfte i påföljdsfrågan.

Vid utredning av omfattande och komplicerade brottmål med många misstänkta gärningspersoner finns även uppenbara svårigheter för en misstänkt att lämna uppgifter av väsentlig betydelse för utredningen om enbart den egna brottsligheten. Tingsrätten är inte helt övertygad om att den föreslagna ordningen innebär en tillräckligt tydlig gränsdragning mot ett s.k. kronvitnesssystem.

Ett ökat fokus på förberedelsen

Vad gäller förslagen avseende förberedande sammanträden och domstolens materiella processledning tillstyrker tingsrätten dessa.

Tingsrätten ser även positivt på ordningen att i stora brottmål regelmässigt förelägga den tilltalade, genom sin försvarare, att redan under förberedelsen ange inte bara sin bevisning utan även sin inställning och grunden för denna. Att ha en sådan ordning i alla brottmål oavsett storlek förefaller dock inte lika ändamålsenligt. För det fall ett sådant föreläggande ska skickas ut utan föregående överväganden även i de s.k. taxemålen finns det en risk för att försvararuppdraget tidsmässigt utvidgas i dessa mål utan att man uppnår samma positiva effekter på processen som i stora brottmål. Det finns därför skäl att se över i vad mån ett genomförande av förslaget i nuvarande form kommer att påverka den offentliga försvararens uppdrag och i förlängningen dennes ersättning.

Den misstänktes rätt till insyn

Tingsrätten har förståelse för de invändningar som tidigare framförts från försvararhåll angående möjligheten att på ett effektivt sätt hålla motförhör i ett tidigt skede av förundersökningen, när urvalet av de uppgifter den misstänkte får del av styrs av förundersökningsledaren inom ramen för dennes objektivitetsplikt. Denna ordning synes inte helt i linje med den övergripande synen på brottmålsprocessens myndiga parter och den alltmer renodlade ackusatoriska processen som utredningen ger uttryck för.

Ett tydliggörande av domares processledande roll

Tingsrätten är av uppfattningen att förslagen i denna del i allt väsentligt är en kodifiering av den ordning som idag rent faktiskt råder. Ett sådant förtydligande välkomnas och förslaget tillstyrks.

Utökade möjligheter att lägga fram vittnesattester

Tingsrätten tillstyrker förslagen i denna del.

Övriga överväganden

Tingsrätten har inga synpunkter avseende de överväganden som inte föranlett författningsförslag.

Kostnader och andra konsekvenser

Den nya ordningen med förberedande sammanträden i ett större antal brottmål kommer sannolikt leda till större resursåtgång och ökade kostnader framförallt i tingsrätterna. Som anförts ovan anser tingsrätten även att det finns en risk att den föreslagna ordningen med förelägganden i alla brottmål kommer att medföra ökade försvararkostnader i de s.k. taxemålen. Detta synes inte ha varit med i beräkningen. Tingsrätten ställer sig mycket tveksam till bedömningen att kostnaderna för förslagen ryms inom befintliga anslag.

Författningsförslagen

Tingsrätten har inte några synpunkter på de föreslagna bestämmelsernas utformning.

Vad gäller **45 kap. 10 § rättegångsbalken** anser tingsrätten att den föreslagna ordalydelsen inte är helt i överensstämmelse med vad som anges i författningskommentaren. Av författningskommentaren framgår att föreläggande avseende inställning och grund i praktiken ska vara obligatoriskt i varje mål, dvs. oavsett omfattning. Det undantag avseende sådana förelägganden som framgår av första styckets sista mening ska enligt kommentaren tillämpas på så vis att tingsrätten ska kunna kalla till huvudförhandling utan att avvakta ett eventuellt svar i vissa mål. Bestämmelsens ordalydelsen ger dock snarare uttryck för en möjlighet för tingsrätten att helt avstå från att skicka ut föreläggandet i dessa mål. Tingsrätten ser mer positivt på det som får anses framgå av bestämmelsens ordalydelse än den tolkning som görs i kommentaren.

I handläggningen av ärendet har deltagit lagmannen Johan Kvart, chefsrådmännen Jennie Mellbin, Anna Lantz, Kajsa Rapp, Anna-Karin Karlbom, Agneta Lilja och Karin Jungerfelt. Föredragande har varit tingsfiskalerna Linda Kaufman och Fredrik Ottensten.

Johan Kvart

Linda Kaufman

Fredrik Ottensten